

POSLOVNO-KOMERCIALNA ŠOLA CELJE
Poklicna in strokovna šola

LOKALNA SAMOUPRAVA IN SPOLNI KLJUČ

Avtorica:
Teja URBANIJA, 2. c PTI
Janja HORVAT, 2. c PTI
Pia ZBIČAJNIK, 2. c PTI

MENTOR:
Dr. Božidar VELJKOVIĆ, prof. pol.

Mestna občina Celje, Mladi za Celje

Celje, 2007

Zahvala

Zahvaljujemo se mentorju, dr. Božidarju Veljkoviću, za pomoč pri nastajanju te naloge. Ves čas nas je usmerjal in spodbujal pri pripravi naloge.

Posebna zahvala velja tudi profesorici Majdi Lesjak za potrpežljivo svetovanje in jezikovni pregled naloge.

Kazalo:

POVZETEK	4
ABSTRACT	4
1 U V O D	5
1.1 Izbira in opredelitev raziskovalnega problema	5
1.2 Namen in cilji raziskovalne naloge	5
1.3 Hipoteze	6
1.4 Uporabljene metode	6
1.5 Načrt raziskave	6
2 O S R E D N J I D E L	7
2.1 Lokalna samouprava in lokalna demokracija v teoriji	7
2.1.1 Pojem lokalne skupnosti	7
2.1.2 Sociološki elementi lokalne skupnosti	7
2.1.3 Lokalna samouprava	9
2.1.4 Odločanje v lokalni samoupravi	10
2.1.5 Pomen in oblike neposrednega odločanja	10
2.1.6 Referendum in druge oblike (pol)neposrednega odločanja	11
2.1.7 Posredno odločanje	13
2.2 Organizacija lokalne oblasti in spol	14
3 V O L I L E C I N O R G A N I Z A C I J A O B L A S T I	15
3.1 Participacija in ljudska suverenost	15
3.2.1 Interpretacija rezultatov raziskave	16
3.2.2 Ovrednotenje hipotez	25
4 Z A K J L U Č E K	26
5 L I T E R A T U R A	27
6 A N K E T N I V P R A Š A L N I K	28

POVZETEK

Ključne besede: spol, politika, volilna pravica, participacija.

Temeljni cilj volitev za organe lokalne samouprave je zagotovitev ustvarjalne, oziroma takšne organizacije, ki bo izpolnila pričakovanja volivcev. Uresničevanje demokracije na lokalni ravni je vsebinsko pomembno politično dejanje ljudi. Zato je toliko bolj pomembno, da se ljudje čim bolj vključujejo v vse faze oblikovanja lokalnih organov, da bi se na ta način ustvarila čim boljša reprezentativnost, legitimnost in s tem tudi višja ustvarjalnost lokalne samouprave. Naša zakonodaja je predpisala obvezne spolne kvote udeležbe kandidatov na volilnih listah, kar je po našem mnenju z vidika načel demokracije nepotrebno in odveč. Spolni ključ zaklepa vsako delovanje demokratičnega principa, možnosti svobode izbire, konkurenco stroke in sposobnosti. Z zakonsko določitvijo spola se ne zagotavlja kvaliteta organov lokalne samouprave, ampak se v teh organih predstavlja samo spol.

ABSTRACT

Key words: sex, politics, voting right, participation.

The main goal of voting for local management organs is ensuring a creative organization, which is capable of fulfilling its voter's expectations. Realizing democracy on a local scale is very important political action of the people on a contextual level. That is why it is extremely important for the people to be involved in all phases of the local organ development, to create a better representation, legitimacy and with it a higher creativity of the local management. Our government has assigned a minimum sexual percentage of voting list candidates, which is needless according to our democratic view. A sexual key locks any democratic principles, freedom of choice as well as competition of knowledge and capabilities. By enforcing sexual quotes on voting lists with law, we cannot realize a creative, but only a sexually represented organization, which focuses on a person's sex instead of abilities.

LOKALNA SAMOUPRAVA IN SPOLNI KLJUČ

1 U V O D

1.1 Izbira in opredelitev raziskovalnega problema

Sleherno raziskovalno delo se začne kot način spoznavanja in reševanja nekega družbenega pojava, ki se pojavi v obliki problema. V družbenem življenju ljudi je veliko pojavov, ki jih ne moremo razumeti in ustrezno postaviti, ne da bi jih načrtno in zavestno raziskali. Naš temeljni raziskovalni problem je vpliv z zakonom zapovedanih spolnih kvot na uresničevanje demokracije na lokalni ravni. Gre predvsem za problem načinov participacije občanov pri oblikovanju občinskih organov in možnosti vpliva na odločitve v občini. Glede na notranjo vrednost participativnega argumenta obstajajo mnoge trditve, da je participacija dobra tako za posameznika kot za skupnost in državo, vendar pa to ni kaj dosti več kot trditev. Na področju uresničevanja politične demokracije se iz leta v leto pojavljajo novi posegi v volilno tehniko in volilni postopek, kar zagotovo mora imeti določenih vplivov na kvaliteto uresničevanja demokracije.

1.2 Namen in cilji raziskovalne naloge

Vsebina problema narekuje izbiro področja raziskave in analize. Glede na dane okoliščine se zatekamo k strokovni raziskavi, čeprav se zavedamo, da se vselej ni možno izogniti nekaterim teoretičnim ugotovitvam, ki se nagibajo k znanstveni interpretaciji rezultatov. Naš raziskovalni problem bomo analizirale s pravno politološkega, sociološkega in delno psihološkega aspekta. Gre torej za interdisciplinarni pristop. Raziskava problema s psihološkega vidika nam odkriva proces interakcije volje volivcev in "početja" njihovih "izvoljencev".

V raziskovalni nalogi želimo spoznati, kako vplivajo po mnenjih volivcev na uresničevanje ciljev politične participacije predpisane spolne omejitve na volilnih oziroma kandidatnih listah, in si zastavile predvsem pragmatične cilje. Naš cilj je ugotoviti, kako so porazdeljena mnenja med volivci o vplivu zapovedane spolne strukture v organih upravljanja na ravni lokalne organiziranosti družbe. To pomeni, da bi rezultati te naloge lahko bili v korist družbeni praksi ali tistim, ki se ukvarjajo z organizacijo in izpeljavo lokalnih volitev.

1.3 Hipoteze

Hipoteza oziroma miselni odgovor na vprašanje o problemu ali teoretična dopolnitev določenih praznin v znanju o zastavljenem problemu v tej nalogi se glasi:

1. Je večina občanov v lokalni skupnosti je mnenja, da spol ni pomemben dejavnik za opravljanje politične funkcije?
2. Se volivci se na volitvah najpogosteje odločajo za tiste kandidate na volilnih listah, ki so medijško znani?
3. Zakonsko prisilo v obliki spolnih kvot ni mogoče zagotoviti spolnega ravnovesja v politiki?
4. So volivci zato, da se iz Zakona o volitvah umakne obvezna spolna kvota za kandidatne liste?
5. Ženske danes nimajo enakih možnosti kot moški, da bi se uveljavile v politiki.

1.4 Uporabljene metode

Za potrebe realizacije te naloge smo predvidele, da v vzorec zajamemo približno 1 000 ljudi, volilnih upravičencev nekaj občin v celjski regiji. Poskušale bomo čim bolj ugodno razpršiti ta vzorec, da bi tako zajele najpomembnejše strukturne posebnosti, kot so spol, starost in izobrazba. Glede na velikost vzorca pri izpeljavi terenskega dela anketiranja računamo na pomoč dijakov Poslovno-komercialne šole Celje. Pomemben del teh opravil bomo tudi same naredile. Predvidevamo, da bomo enakomerno pokrili celotno območje regije po občinah in krajevnih skupnostih. Vse kaže, da se bomo morali posluževati individualnega anketiranja in malo ali skoraj nič skupinskega.

1.5 Načrt raziskave

Preden smo se lotile dela, smo sprejele odločitev o izbiri metod raziskovanja ali odločitev o tem, katere metode bomo uporabile pri zbiranju potrebnih podatkov. Pri izbiri metod dela smo najprej izhajali iz opazovanja politične javnosti. Za nadaljnjo konkretizacijo dela smo se oprli na instrumentarij primarnih metod ali zunanjih metod. Pri tem gre za namensko pridobivanje potrebnih podatkov za uspešno preučevanje našega raziskovalnega problema. V ospredje smo postavile anketo in anketiranje volivcev, čeprav ne izključujemo možnost intervjuja.

Glede na vsebino in naravo raziskovalnega problema so nam v korist prejemi notranje ali sekundarne metode dela. Z ozirom na to, da so ti podatki običajno posplošeni, jih moramo za našo rabo ustrezno prilagoditi. Gre za strokovna gradiva različnih oblik, strokovne knjige in učbenike, revije in časopise, zlasti pa različne splošne pravne akte, ustava in zakoni.

2 OSREDNJI DEL

2.1 Lokalna samouprava in lokalna demokracija v teoriji

2.1.1 Pojem lokalne skupnosti

Malo je družbenih pojavov, ki so tako očitni v družbeni stvarnosti, in jih vsakodnevno doživljamo s tolikšno intenzivnostjo, obenem pa so - zaradi svoje raznolikosti v odnosu do kraja in časa - tako težko opredeljive, kot je to lokalna skupnost. Zato ni nič narobe, če bi rekli, da obstaja toliko opredelitev pojma lokalna skupnost kolikor je avtorjev¹, ki se ukvarjajo s to problematiko. Po večini avtorjev izhaja:” ... da so bistveni elementi lokalne skupnosti: določen teritorij, ljudje, naseljeni na tem teritoriju, potrebe teh ljudi, dejavnosti za zadovoljevanje teh potreb ter zavest ljudi o skupnosti, kiji pripadajo. ... Lokalna skupnost je torej tista teritorialna družbena skupnost, kjer na najnižji ravni nastajajo določene skupne potrebe prebivalstva, ki jih je mogoče reševati le na skupen način.”²

2.1.2 Sociološki elementi lokalne skupnosti

Poskušajmo sedaj natančno določiti pojem lokalne skupnosti po vrsti elementov, ki smo jih navedli v prejšnji opredelitvi. Ko gre za **teritorij**, moramo najprej opredeliti, kakšno je območje lokalne skupnosti. “Glede velikosti lokalnih skupnosti ne more biti nobenega pravila, zlasti nobenega administrativnega pa tudi nobenega tehničnega pravila ne. Lokalno skupnost predstavlja majhno naselje v Alpah, ki je živelo svoje skromno in zaprto lokalno življenje, in se je ohranilo skozi stoletja. Prav tako je lokalna skupnost veliko mesto, kakšna je Ljubljana, pa tudi London ali Pariz... Lokalne skupnosti so zgolj družbeni pojav oziroma pojem, ki se ne more podrežati administrativnim ukrepom. Moralo bi biti obratno: razmejitve administrativnih teritorialnih enot bi morale sloneti na lokalnih skupnostih.

Naslednji element lokalne skupnosti so **ljudje**. To so vsekakor stalno naseljeni ljudje na določenem teritoriju, ki prav z naselitvijo postane naseljen prostor, družbena skupnost, kjer stanujejo, delajo in živijo ljudje. Pri tem je očitno, da mnogi ljudje živijo in delajo tudi drugod. Vendar skoraj vsak nekje ‘stanuje’ in tam zadovoljuje določene elementarne življenjske potrebe, ki se lahko zadovoljijo zgolj v lokalni skupnosti.

¹ Samo na angleškem jezikovnem področju obstaja 94 različnih opredelitev tega pojma

² Šmidovnik J., Lokalna samouprava, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1995, str. 17

S tem smo že pri potrebah, ki vežejo ljudi v lokalno skupnost. Kakšne so to **potrebe** ? Lahko postavimo, da se v lokalnih skupnostih zadovoljujejo najbolj elementarne potrebe ljudi, ki pomenijo splošne pogoje za življenje in delo. To so predvsem potrebe ljudi po varnosti - osebni in premoženjski, po redu in miru, po elementarni socialni varnosti (vzajemna pomoč ob nesrečah, skrb za socialno ogrožene) ter po določeni opremljenosti - pretežno komunalnega značaja (voda, energija, poti, cerkve). Razumljivo je, da so elementarne potrebe ljudi v mestih bistveno številčnejše in zahtevnejše, kajti tudi skupno življenje v mestih je bolj zapleteno.

Potrebe zadovoljujemo z dejavnostmi. Dejavnosti je mogoče opravljati povsem neformalno, amatersko, z medsebojno pomočjo v soseski, s prostovoljnim delom ali prispevki. Potrebe pa se zadovoljujejo v organizacijskih oblikah, ki delujejo strokovno in načrtno, kot javne institucije, ki jih organizira in vzdržuje institucionalizirana oblast v lokalni skupnosti, na primer občina. Če je lokalna skupnost institucionalizirana (organizirana) kot občina, potem pač ta prevzame zadovoljevanje največjega števila navedenih potreb ljudi v lokalni skupnosti za svoje samoupravne oziroma upravne naloge.

In končno smo pri elementu: **zavest ljudi** o njihovi skupni pripadnosti kraju oziroma družbeni skupnosti tega kraja. Skupne potrebe na ozkem prostoru skupaj živečih ljudi rodijo skupno zavest. To je zavest, da pripadajo kraju, in jih veže usoda na isti prostor. Veže jih zavest določene enakosti in medsebojne solidarnosti, zavest interesne povezanosti, obenem pa tudi različnosti od drugih ljudi, od tujcev, ki niso del njihove skupnosti. Evidentna je tudi druga plat medalje, namreč odbojnost in zavračanje vsega tujega v naseljih.³

Za razliko od vseh družbenih sistemov, zgrajenih na teritorialni osnovi, gre pri lokalni skupnosti za prvobitni, tako rekoč naravni družbeni sistem. Opisuje Robert Mac Iver: "Ljudje spletajo mrežo medsebojnih razmerij, kadar kupujejo in prodajajo, kadar molijo, kadar se veselijo ali žalujejo. Ta mreža razmerij je družba; lokalna skupnost pa je omejeno območje znotraj družbe. V tkivu nastajajo lokalne skupnosti nastajajo številni mehanizmi kontrole, ki so različni od državne kontrole, številna združenja, ki niso politična. Prav tako nastopajo številni običaji in merila obnašanja, ki jih nikakor ni zgradila država. V tej skupnosti se ustvarja zakon, ki je podlaga vseh zakonov; zakon z mnogimi sankcijami, zakon, ki je obstajal pred nastankom države in ga država nikakor ne more razveljaviti."⁴

Lokalne skupnosti so lahko ožje ali širše. Poleg lokalnih skupnosti, ki obsegajo eno ali več naselij, obstajajo še širše lokalne skupnosti. Te obsegajo mnogo večje območje kot ožje lokalne skupnosti. V tem primeru so (ožje) lokalne skupnosti lahko deli širših lokalnih skupnosti. Ožje lokalne skupnosti se navadno imenujejo občine, širše pa različno od države do države, npr. okraji, pokrajine, dežele, regije in podobno.

³ Šmidovnik J., Lokalna samouprava, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1995, str 18 - 22.

⁴ Pusić, Eugen, Lokalna zajednica, Narodne novine, Zagreb, 1963, str. 11 in 12.

2.1.3 Lokalna samouprava

Lokalno demokracijo je mogoče razumeti na več načinov. Sodobno pojmovanje (zlasti evropsko) šteje lokalno samoupravo nasploh za enega temeljnih stebrov demokratičnega političnega življenja, saj lokalna samouprava omogoča lokalnim skupnostim, da same upravljajo s svojimi lokalnimi zadevami. Pravica prebivalcev lokalne skupnosti, da sodelujejo pri izvajanju lokalne oblasti, tvori demokratično vsebino lokalne samouprave, tako da je srž lokalne demokracije. Lokalna oblast je demokratična, če imajo na njeno izvajanje odločilen vpliv občani sami, bodisi neposredno bodisi posredno prek volitev nosilcev lokalnih funkcij. Zato sta organizacija lokalne samouprave in volitve njenih organov ključni točki pri vzpostavljanju in izvajanju lokalne samouprave. Značilno za lokalno samoupravo je, da omogoča lokalni skupnosti neko stopnjo neodvisnosti v razmerju do države. Takšen položaj je lokalni samoupravi podelila ali priznala država, praviloma z zakonom, ponekod pa že kar z ustavo.

Od njiju je odvisna njena demokratična vsebina. Pri tem seveda ni pomemben samo normativni vidik, temveč je bistveno, kako se lokalna samouprava izvaja v praksi in v kakšni meri je zares demokratična. Vse to se je jasno in pogosto na bizaren način pokazalo v procesu reforme naše lokalne samouprave in se kaže tudi v njenem sedanjem delovanju. To velja tako za - lahko bi rekli - zunanji okvir demokratičnosti lokalne samouprave, se pravi za njune pristojnosti in razmerje do države, kot tudi za notranji okvir demokratičnosti lokalne samouprave, torej demokratičnost ureditve njenih institucij in način njihovega delovanja. Slednjemu dajejo ton in dejansko vsebino predvsem politične stranke, ki svoj odnos do državne oblasti prenašajo tudi na lokalno raven. Naše politične stranke razumejo državo in tudi lokalno samoupravo kot svoj politični plen, ne pa kot delovanje v javnem interesu. Zato je pri nas razkorak med ureditvijo, ki je večinoma vendarle postavljena v skladu z visokimi evropskimi standardi, in njenim dejanskim uresničevanjem tako velik, da pogosto vzbuja nezaupanje celo v samo zamisel lokalne samouprave. Temu je treba dodati, da je poznavanje lokalne samouprave pri nas še vedno zelo pomanjkljivo.⁵

“Običajno se šteje, da je za lokalno samoupravo značilno, da vsebuje teritorialni element, funkcionalni element (svoje lastno delovno področje), organizacijski element (opravljanje nalog neposredno ali po svojih organih), materialno - finančni element (lastna finančna in materialna sredstva) in pravni element, (lastnost pravne osebe). K temu bi lahko prišteli tudi subjektivni element, lokalno zavest, ki je pomembna za uresničevanje lokalne samouprave. Ta se ne kaže samo v občutku pripadnosti in medsebojne solidarnosti prebivalcev lokalne skupnosti, temveč tudi v tem, da vidijo v lokalni samoupravi možnost javne uveljavitve. Zato delovanje v lokalni samoupravi, za razliko od delovanja v državni politiki, temelji predvsem na prostovoljnem delovanju brez pričakovanja neposrednih materialnih koristi.”⁶

»V kontekstu afirmiranja lokalne samouprave si tudi Svet Evrope prizadeva vzpostaviti v Evropi čim bolj enotne standarde lokalne samouprave. V ta namen je leta 1985 sprejel posebno listino o lokalni samoupravi, imenovano evropska listina lokalne samouprave. Med temeljnimi izhodišči za sprejem te listine, ki so navedena v uvodu, posebej izstopa stališče, po katerem so lokalne oblasti eden glavnih temeljev vsake demokratične družbe. Posebej je

⁵ Franci Grad, Lokalna demokracija, ČZ Uradni list R. Slovenije, Ljubljana 1998, str. 9

⁶ Franci Grad, Lokalna demokracija, ČZ Uradni list R. Slovenije, Ljubljana 1998, str. 14

poudarjena pravica državljanov sodelovati pri upravljanju javnih zadev. Demokratizacija in decentralizacija oblasti naj bil odgovor na vprašanje o problemu združevanja Evrope. Razmeroma neodvisno od razvoja lokalne samouprave v Evropi teče pojav evropskega regionalizma, ki se po vključuje v razvoj evropske lokalne samouprave, vse bolj pa ga tudi presega. Ambicije regionalizma so bistveno širše od lokalne samouprave, zato naj bi pristojnosti regij ter njihov pomen močno presegali domet lokalne samouprave. Evropska regija naj bi vnesla dodatni element upravljanja med državo in lokalno samoupravo. Z regijo naj bi se tako zagotovila neka stopnja samostojnega in od države neodvisnega upravljanja, ki bi ga izvajali regionalni organi z neko stopnjo samostojnosti politične avtonomije in neko stopnjo finančne avtonomije. Regije naj bi imele možnosti samostojnega medsebojnega sodelovanja ne glede na državne meje in celo sodelovanje pri odločanju znotraj evropske unije.«⁷

2.1.4 Odločanje v lokalni samoupravi

Za lokalno samoupravo je bistveno, da prebivalci lokalne skupnosti upravljajo z lastnimi zadevami.⁸ Zato je ključno vprašanje lokalne demokracije v tem, kakšno možnost imajo prebivalci lokalne skupnosti, da sodelujejo pri lokalnih odločitvah. Idealno bi bilo, če bi v lokalni skupnosti državljani sami z oblikami neposrednega izvrševanja demokracije (referendumi, zbori, peticije) odločali o vsem, kar ni možno iz različnih organizacijskih razlogov. V veliki meri odločajo o javnih zadevah (posredna demokracija) sveti, ki jih sestavljajo člani, izvoljeni s svobodnim in tajnim glasovanjem na podlagi neposredne, enake in splošne volilne pravice.

2.1.5 Pomen in oblike neposrednega odločanja

Neposredna demokracija na lokalni ravni

Sodobna demokracija se udejanja predvsem kot posredna demokracija, ki se vzpostavlja z volitvami. Toda tudi neposredna demokracija postaja vse bolj pomembna. Kaže, da posredna demokracija ni več primerna in zadostna za odločanje o vseh zadevah v družbi. Ne glede na to, da v svetu prevladujejo oblike posredne demokracije, sodobni čas narekuje potrebo po še večji razširitvi neposrednega odločanja. V okviru razumevanja pojma posredna demokracija sodijo različne oblike direktnega odločanja, kot so zborovanja (skupščine) občanov, na katerih se odloča z aklamacijami in oblike odločanja, ki se štejejo za pol posredno demokracijo, kot so referendum in ljudska iniciativa, v nekem smislu pa tudi peticija. Najbolj transparentna oblika med njimi je referendum.

Neposredno odločanje na lokalni ravni je mnogo bolj razširjeno kot na državni ravni, kar je razumljivo, saj so pogoji za uporabo te oblike neposrednega odločanja bistveno ugodnejši v lokalni skupnosti kot v državi. Lokalna skupnost je manjša skupnost, kot je država, zaradi

⁷ O vsebini, sprejemu ter pomenu te listine glej: Vlaj S., Lokalna samouprava, FDV, Ljubljana 1998, str. 26 do 28.

⁸ V prvem odstavku 3. člena evropska listina lokalne samouprave opredeljuje lokalno samoupravo kot "pravico in sposobnost lokalnih oblasti, da v mejah zakona urejajo in opravljajo bistveni del javnih zadev v okviru svojih nalog in v korist lokalnega prebivalstva".

česar je v njej lažje uporabljati različne oblike neposrednega odločanja. Lokalna samouprava je bližja ljudem kot državna organizacija. Zadeve lokalne samouprave so ljudem znane in je zato odločanje lažje. Pravica do neposrednega odločanja o najpomembnejših vprašanjih v lokalni skupnosti je neločljivi del pravice do lokalne samouprave nasploh. Poleg tega možnost občanov, da neposredno odločajo, povečuje njihovo zanimanje za sodelovanje v zadevah lokalne samouprave. S tem ne krepi samo njene učinkovitosti, temveč tudi njeno demokratično vsebino.

Zborovanje občanov

V razvoju lokalne samouprave so nastale različne oblike neposrednega odločanja. Najbolj neposredno je odločanje na zborovanju⁹ vseh prebivalcev lokalna skupnosti (občanov). Ta oblika neposredne demokracije omogoča najbolj neposredno sprejemanje odločitev tako o vsebinskih zadevah (predvsem finančne narave) kot tudi o izvolitvi predstavniških organov. Zbor se od drugih načinov odločanja razlikuje po tem, da gre za mnogo bolj spontano in neformalizirano odločanje, v katerem lahko sodelujejo vsi volivci v lokalni skupnosti. O vseh zadevah se glasuje javno in navadno ni predpisan poseben kvorum za odločanje.

2.1.6 Referendum in druge oblike (pol)neposrednega odločanja

Splošno o referendumu

“Splošno gledano pomeni referendum obliko neposrednega odločanja volilcev o ustavi, zakonu ali drugem pravnem aktu in o drugem vprašanju, ki je pomembno za družbo. S pravnega vidika pomeni referendum pravico vseh državljanov, ki imajo volilno pravico, da s splošnim glasovanjem odločijo o nekem aktu zakonodajnega telesa. Z vidika delovanja državne oblasti pa pomeni način participacije ljudstva pri sprejemanju najpomembnejših pravnih in političnih odločitev, ki so sicer v pristojnosti predstavniškega telesa”¹⁰.

V razvoju referenduma so se oblikovale različne vrste referenduma in načini njegove uporabe.¹¹ Po **vsebini** razlikujemo med ustavnorevizijskim in zakonodajnim referendumom ter referendumom o drugih vprašanjih. Po **obveznosti uporabe** ločimo obligatorni in fakultativni referendum, s tem da je obligatorni referendum lahko absolutno ali relativno obvezen. Po **času uporabe** razlikujemo med predhodnim, naknadnim in razveljavitvenim referendumom. Referendum je po **območju uporabe** lahko referendum splošni, za celo državo, ali lokalni, za območje lokalne skupnosti. Z vidika **pravne moči** razlikujemo med referendumom z obvezno pravno močjo in posvetovalnim referendumom. Za razliko od ostalih vrst referenduma mnenje volivcev na referendumu pravno ne zavezuje predstavniškega telesa, ampak le politično.

Referendum je torej podoben volitvam. Oba sta način odločanja ljudstva, oba pomenita izraz načela suverenosti ljudstva. V obeh primerih je subjekt odločanja ljudstvo, ne pa državni organ. Ne glede na formalne podobnosti pa se vsebina odločanja bistveno razlikuje. Pri volitvah gre za podelitev mandatov za nadaljnje odločanje določenim osebam, medtem ko gre pri referendumu za neposredno sprejemanje odločitev o stvari sami, ne pa o osebah, ki bodo potem sprejele odločitev. Splošna značilnost referendumskega odločanja je opredeljevanje z

⁹ Glej Šmidovnik, Lokalna samouprava, str. 112 do 114

¹⁰ Franci Grad, Lokalna demokracija, ČZ Uradni list R. Slovenije, Ljubljana 1998, str. 24

¹¹ Glej več o tem: Kaučič I., Referendum in sprememba ustave, ČZUL RS., Ljubljana 1994, str. 17 do 22

“da” ali “ne” oziroma “za” ali “proti” določenemu aktu ali vprašanju. Pravica glasovati na referendumu ni nič drugačna od volilne pravice.

Pomen in vloga lokalnega referenduma

Enak ali še večji pomen kot na državni ravni ima referendumsko odločanje na lokalni ravni. Čeprav je referendum oblika neposredne demokracije, se razlikuje od zbora prebivalcev lokalne skupnosti. Slednji je ustanova, ki ima večstoletno tradicijo, referendum pa je novejšega datuma. Referendum je tehnično formaliziran in odloča o nekaterih vprašanjih. Na zboru prebivalcev se odloča o širšem krogu vprašanj. V naravi referenduma je tudi, da je možno samo odločanje za ali proti predlagani odločitvi. S tem so onemogočene možne drugačne rešitve, kar vse je mogoče na zboru občanov.

Referendum se običajno redkeje uporablja na državni ravni in je bližji lokalni samoupravi. Referendum je v lokalni skupnosti organizacijsko in tehnično manj zahteven in bistveno je cenejši. V večjih lokalnih skupnostih je referendum ustrezno nadomestilo za skupščino oziroma zbor občanov. Na drugi strani je referendum navadno rezerviran za občinski nivo lokalne samouprave. Pomen referenduma v lokalni samoupravi poudarjajo tudi mnogi dokumenti Sveta Evrope. Tako je v posebni publikaciji o lokalnih referendumih¹² poudarjeno, da z referendumom občani uresničujejo svojo pravico do sodelovanja v lokalni samoupravi, ta pravica pa je vsebovana v demokratičnih načelih, ki so skupna vsem članicam Sveta Evrope. V posebni resoluciji o lokalnih referendumih¹³ je med njenimi izhodišči poudarjeno tudi stališče, po katerem so lokalni referendumi način krepitev zanimanja občanov za sodelovanje v lokalni samoupravi. So koristna dopolnitev lokalne demokracije na lokalni ravni. V celinski Evropi referendumska oblika odločanja (razen v Švici) nima tradicije, zato se je začela močneje uveljavljati šele v zadnjem času, pa še to dokaj previdno.

Druge oblike odločanja

“V lokalni samoupravi imajo velik pomen tudi druge oblike (pol)posrednega odločanja, zlasti ljudska iniciativa in pravica peticije. Ljudska iniciativa se v marsičem razlikuje od drugih oblik neposredne demokracije. Medtem ko je pri referendumu, ljudskem vetu in razveljavitvenem referendumu pobuda za sprejem odločitve največkrat potekla iz organa, ki jo ima pravico predlagati, omogoča institut ljudske iniciative, da ljudstvu, da neposredno sodeluje pri tvorjenju odločitve. Sodeluje s tem, da zahteva pravno ureditev nekega vprašanja, ne sodeluje pa pri sprejemanju same odločitve. Za razliko od ljudskega veta in razveljavitvenega referenduma ljudska iniciativa ne omogoča ljudstvu, da odpravi neustrezno odločitev. Omogoča mu, da zahteva odločitev, ki mu ustreza”¹⁴.

¹² Local referendums, LRAE, No.52, Council of Europe Press, 1993, str. 6

¹³ Rezolucija je bila sprejeta na 10 konferenci evropskih ministrov, odgovornih za lokalno samoupravo, septembra 1993.

¹⁴ Franci Grad, Lokalna demokracija, ČZ Uradni list R. Slovenije, Ljubljana 1998, str. 31

2.1.7 Posredno odločanje

Sodobne demokracije temeljijo na načelu ljudske suverenosti, po katerem je nosilec suverene oblasti v posamezni družbeno urejeni skupnosti lahko samo ljudstvo. Z načelom ljudske suverenosti se izraža zamisel o tem, da vsa oblast v državi izhaja iz ljudstva in mu tudi pripada. Nosilci oblasti delujejo kot predstavniki ljudstva. Demokracija je tista državna ureditev, v kateri vsa oblast izhaja iz ljudstva in se izvaja v njegovem interesu. V demokraciji lahko vladajo le tisti, ki jih je izvolilo ljudstvo, kateremu so tudi odgovorni.

V svetu prevladuje posredna demokracija, torej demokracija, pri kateri sprejemajo temeljne odločitve osebe, ki jih je ljudstvo izvolilo v ta namen. To so predstavniki ljudstva, ki skupaj tvorijo predstavniško telo. Sprejema odločitve v imenu ljudstva, in ga te odločitve vežejo. Tako demokracijo imenujemo predstavniška ali posredna. Razmerje med volivci in izvoljenimi pa imenujemo politično predstavništvo. Temelji na mandatu (pooblastilu), ki ga ljudstvo z izvolitvijo podeli svojim predstavnikom v predstavniškem telesu.

Predstavniki ljudstva dobijo z izvolitvijo dobijo predstavniki ljudstva v parlamentu pooblastilo za sprejemanje odločitev v parlamentu. To pooblastilo se imenuje poslanski mandat. Njegova vsebina je ureditev razmerja med volivci in njihovimi predstavniki v parlamentu. Vsebinska vsebina tega razmerja se nanaša predvsem na vprašanje, ali je poslanec vezan na stališča in navodila svojih volivcev, ali pa ga ta navodila ne zavezujejo in je v celoti neodvisen od kakršnih koli smernic in napotkov. Glede na pravno naravo mandata sta znani dve vrsti mandata članov predstavniških teles, imperativni in reprezentativni mandat.

Imperativni ali vezani mandat pomeni, da je izvoljeni predstavnik v parlamentu samo pooblaščen zastopnik volilnega telesa in mora v celoti ravnati po navodilih tega telesa. Za svoje delo je odgovoren volivcem. Volivci imajo pravico nadzora nad njegovim delom in nenazadnje pravico odpoklica, če z njim oziroma z njegovim delom niso zadovoljni.

Reprezentativni mandat pomeni, da izvoljeni člani predstavniškega telesa ne predstavljajo posameznih volivcev, ki so jih izvolili, niti volilne enote, v kateri so bili izvoljeni, pač pa ljudstvo kot celoto. Zato ne odgovarjajo volivcem za svoje delo in volivci jih tudi ne morejo odpoklicati. Ta mandat omogoča poslancu, da ravna v skladu s svojo vestjo in prepričanjem. Omogočajo mu, da je pravno neodvisen od političnih strank in drugih zunajparlamentarnih formalnih in neformalnih združenj in posameznikov. Politične stranke nadzorujejo in usmerjajo delo poslancev, zato ti niso več vezani na volivce.

Kot že povedano, je tudi v sodobni lokalni samoupravi neposredno odločanje bolj izjema kot pravilo. Prebivalci lokalne skupnosti zato uresničujejo lokalno samoupravo predvsem preko organov lokalne samouprave, ki opravljajo različne naloge lokalne samouprave. Bistvo lokalne samouprave je, da prebivalci lokalne skupnosti sami upravljajo s svojimi zadevami. To je mogoče zagotoviti samo tako, da imajo občani neposreden vpliv na oblikovanje najpomembnejših lokalnih organov, da so torej predstavljeni v teh organih. Za razmerje med

prebivalci lokalne skupnosti in lokalnimi organi veljajo podobna načela kot na državni ravni. Gre torej za politično predstavništvo na lokalni ravni. Zato veljajo enaka načela kot za politično predstavništvo na državni ravni. Čeprav gre za določene podobnosti državne in lokalne ravni, je narava odnosov na lokalni ravni drugačna. Lokalna skupnost je manjša od državne in je zato sociološka vsebina lokalne skupnosti drugačna. V lokalni samoupravi gre za predstavljanje mnogo bolj konkretnih (življenjskih) interesov, na državni ravni pa bolj političnih oziroma splošnih interesov.

Poleg tega je tu bistveno manjša oddaljenost volivcev od njihovih predstavnikov, kar volitve približuje neposrednemu odločanju. Vloga političnih strank kot posrednika med volilnim telesom in izvoljenimi predstavniki je manjša na lokalni kot na državni ravni. Lokalna politika je namreč predvsem način in sredstvo za sodelovanje prebivalcev pri izvajanju lokalne samouprave, pa tudi način njihovega uveljavljanja v javnem življenju - ne pa boj za politično oblast, kar je temeljna značilnost politike in delovanja strank na državni ravni.¹⁵

2.2 Organizacija lokalne oblasti in spol

Organizacija in uspešno delovanje sistema lokalne oblasti je prvovrstno vprašanje in problem človeške družbe od nastanka države do danes. Dinamična narava družbenih odnosov nujno terja organizacijo lokalne sfere primerno času, tako ta ustreza potrebam časa. Predstavlja nenehen izziv in nikoli dokončano nalogo v procesu življenja družbe. Delovanje lokalne oblasti postaja vse bolj nenadomestljiva logistična podpora preživetja posameznika in skupin, ki jih posameznik ustvarja. Zato je pravšna sestava organov lokalne oblasti najpomembnejša predpostavka uspešnega organiziranja in delovanja lokalne skupnosti in dober odgovor na sleherno družbeno vprašanje primarnega (lokalnega) življenjskega okolja.

Kot zatrjuje profesor Bučar (1969, str. 130), proces javnega upravljanja poteka v organizacijah, ki jih imenujemo javnopravne skupnosti – najširša takšna skupnost je država. Poleg države obstajajo še druge ožje teritorialne javnopravne skupnosti, kot so denimo občine. Občine črpajo svojo oblast iz pooblastil, ki jih dobijo od države. V demokratičnih političnih sistemih o najpomembnejših političnih vprašanjih odloča ljudstvo neposredno ali preko izvoljenih predstavnikov. Najvišji, to je institucionalni del organizacije in upravljanja v lokalni skupnosti, je torej v rokah državljanov. Zato je organizacija in delovanje organov lokalne oblasti pomembno vprašanje, ki zahteva tehten pristop.

Skratka, problem oblikovanja najpomembnejših lokalnih in tudi državnih organov in njihovega nadzora od (volivcev) ljudstva je temeljno vprašanje. Je predpostavka kvalitetne in ustvarjalne organizacije sodobne družbe, na lokalni ali pa na državni ravni. *Ustavno načelo o ljudski suverenosti* (3. člen, drugi odstavek) označuje ljudstvo kot nosilca suverene oblasti. Načelo izraža zamisel o tem, da vsa oblast v državi izhaja iz ljudstva in pripada ljudstvu. Izhaja iz tega, da nosilci oblasti delujejo kot predstavniki ljudstva. Vsebinsko udejanjenje načela o ljudski suverenosti pa je tudi odvisno od primernosti razpoložljivih mehanizmov, tehnik in institucij za doseg tega cilja. *Ustava Republike Slovenije v svojem 14. členu* zagotavlja popolno enakopravnost oziroma prepoveduje kakršnokoli diskriminacijo ljudi pred

¹⁵ O tem glej širše Franci Grad. Lokalna demokracija. ČZ Uradni list R. Slovenije. Ljubljana 1998. Str 32 – 34.

zakonom, zlasti v procesu organizacije organov oblasti. Utrditvi enakopravnosti vseh državljanov, ne glede na spol, je posvečen 44. člen Ustave Republike Slovenije, ki pravi: »Vsak državljan ima pravico, da v skladu z zakonom neposredno ali po izvoljenih predstavnikih sodeluje pri upravljanju javnih zadev«. Toda v naši praksi se nekaj let nazaj vse bolj ugotavlja, da je ženskam politično udejstvovanje vse bolj nedostopno in da so ženske na tem področju družbenega življenja »neenakopravne«!?

Zato je bila nujno sprejeta dopolnitev *Zakona o lokalnih volitvah* in sicer tako da je dodan 70. a člen. Ta člen pravi: »Politična stranka ali volivci, ki v volilni enoti določijo več kot enega kandidata za člana občinskega sveta. Določiti morajo kandidate oziroma kandidatne liste tako, da pripada vsakemu od obeh spolov najmanj 40 odstotkov kandidatur oziroma mest na kandidatni listi. Svoje kandidate oziroma kandidate na prvi polovici kandidatne liste morajo razporediti izmenično po spolu«. Na ta način je zakonodajalec neposredno posegel v politično avtonomijo in politične svoboščine ljudi, pod pretvezo zavarovanja le-teh. Torej, gre za vprašanje uresničevanja spolne enakosti na področju politike, česar veliko ljudi nehotе razume povsem narobe. Mnogi zamenjujejo pojem enakopravnost (ta nikjer ni bila ogrožena v naši družbi, celo obratno, v mnogih primerih obstaja pozitivna diskriminacija žensk) kot s pravnimi akti zagotovljene enake možnosti. Mnogi razumejo pojem enakost kot dejstvo, ki izključuje razlike in zahteva, da smo vsi enaki povsod in v vsem.

3 VOLILEC IN ORGANIZACIJA OBLASTI

3.1 Participacija in ljudska suverenost

Pojem demokracija danes ni samo teoretično zanimiv, ampak je tudi plebiscitno sprejet kot nesporni izvor legitimnosti politične oblasti. Slovenija je že s prvim členom Ustave določena kot demokratična republika. Drugi odstavek tretjega člena poudarja, da ima v Sloveniji oblast ljudstvo. Državljanke in državljani to oblast izvršujejo neposredno, polposredno in posredno ali z volitvami po načelu delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno. Vse kaže, da so podani potrebni formalni temelji za delovanje političnega sistema demokracije. Temeljijo na ljudski suverenosti oziroma na pravici ljudstva, da oblikuje in izvaja oblast na različne načine. Ljudstvo je dejanski nosilec oblasti, parlament na državni in občinski svet na lokalni ravni sta kot izraz volje ljudstva samo organ za izvrševanje ljudske suverenosti.

Zato se z vidika ustvarjalne organizacije zastavlja vprašanje, kako na najboljši način oblikovati organe lokalne samouprave, oziroma kako voljo volivcev pretočiti v dejstva. Toda volja volivcev se ne kaže v (ne)uresničevanju samo aktivne, ampak tudi pasivne volilne pravice, kar z vidika organizacije organov oblasti ni nepomembno. Rešitev tega problema prinaša uporaba preferenčnega glasu, ki ob vidnih težavah (zlorabah) postaja realnost. Zakaj je odsotnost preferenčnega glasu v preteklosti ustvarjala volilno apatijo? Stranke na temelju svoje notranje hierarhije, izražene na volilni listi, osvojene sedeže v parlamentu razdelijo med svoje kandidate tako, kot so ti razvrščeni na teh listah. Volivci praviloma, ko glasujejo, hkrati glasujejo za kandidata in za stranko, ki ji kandidat pripada. Na ta način poleg določenega ciljnega kandidata, poslanski mandat dobi tudi nekdo, za katerega volivec ni glasoval zlasti, če je ta nepridiprav uvrščen nekje pri vrhu liste. Tako se dogaja, da je prenos suverenosti

ljudstva v izvajanje članom občinskega sveta dvojni proces, ki nedvoumno marginalizira politično subjektiviteto volivcev in neposredne volitve naredi za posredne.

Po besedah Brezovška (1995. str. 204), »Dahl ugotavlja, da je ugibanje o tem, da politična participacija teži k oblikovanju močnejšega občutka lastne vrednosti, večje strpnosti in večje javne energije, zelo slabo podprto s sistemskim raziskovanjem. Takšna ugotovitvi je bila raziskovalni izziv, zato smo se lotile ugotavljanja pomena participacije o krepitev politične subjektivitete posameznika. Za svojevrstno desubjektivizacijo volivcev je danes zaslužno večje število dejavnikov v sistemu organizacijskega perpetuma mobile, ki se jih lahko s posegi organizirane družbe odpravi.

Z vidika splošnih načel ustvarjalne organizacije, obstaja vrsta dejavnikov, ki lahko zmanjšujejo ali povečujejo pričakovanih učinkov delovanja organizacije kot sistema. V pričujočem referatu smo se odločile, da postavimo pod kritično analizo vpliv spolnih kvot na kvaliteto oblikovanja lokalnih organov oblasti. Ob tem puščamo ob strani vpliv preferenčnega glasu, aktivnega ali pasivnega pluralnega votuma, volilne tehnike, značilnosti volilnega sistema, pomena načela en človek en glas, na kvaliteto organizacije in delovanja (ustvarjalnost) lokalne samouprave. Zaradi omejenosti prostora v prispevku ne bomo predstavile rezultate celotnega raziskovalnega projekta, ampak samo tisti del, ki postavlja pod kritično analizo nujnosti zakonske ureditve spolne strukture političnih teles na lokalni ravni. Prosimo za razumevanje.

3.2 Volivci o spolu kot dejavniku ustvarjalne organizacije oblasti

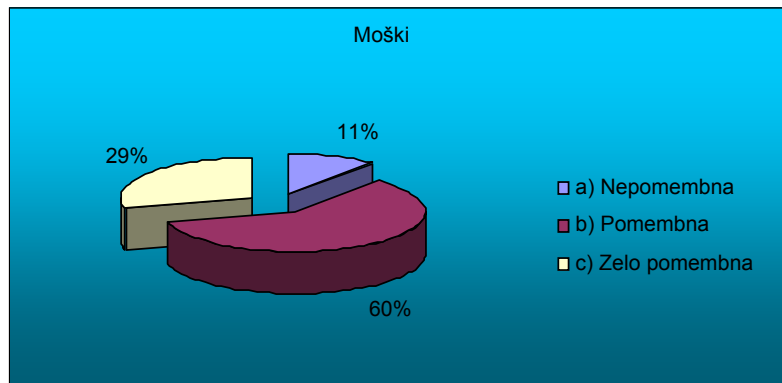
3.2.1 Interpretacija rezultatov raziskave

Kot kažejo rezultati raziskav javnega mnenja¹⁶ (glej tabelo 1 in grafa 1 in 2) je za 90,5 odstotkov vprašanih volilna pravica pomembna oziroma zelo pomembna ali najpomembnejša za vključevanje človeka v procese družbenih dogajanj. Med ženskami in moškimi pogledih na pomen volilne pravice za človeka ni nobenih razlik. To pomeni, da ženske in moški volilno pravico kot sredstvo politične participacije pri odločanju o javnih zadevah, doživljajo na enak način, kar kaže na vsebinsko enakopravnost spolov v političnem življenju.

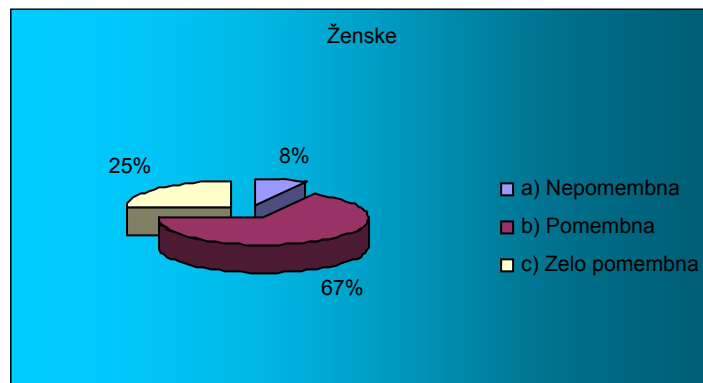
Tabela 1: Ocena pomembnosti volilne pravice

1. Kako pomembna je (po vaši oceni) volilna pravica za odločanje človeka o javnih zadevah?	Moški		Ženske		Skupaj
a) Nepomembna	42	11 %	32	8 %	9,5 %
b) Pomembna	224	60 %	286	67 %	63,5 %
c) Zelo pomembna	110	29 %	106	25 %	27 %
SKUPAJ	376	100 %	424	100 %	100%

¹⁶ V raziskovalnem projektu je sodelovalo 800 volivk in volivcev. Raziskavo smo opravile na Centru za raziskavo javnega mnenja Poslovno-komercialne šole Celje v Celju. leta 2006.

Graf 1: ocena pomembnosti volilne pavice za moški del volivcev

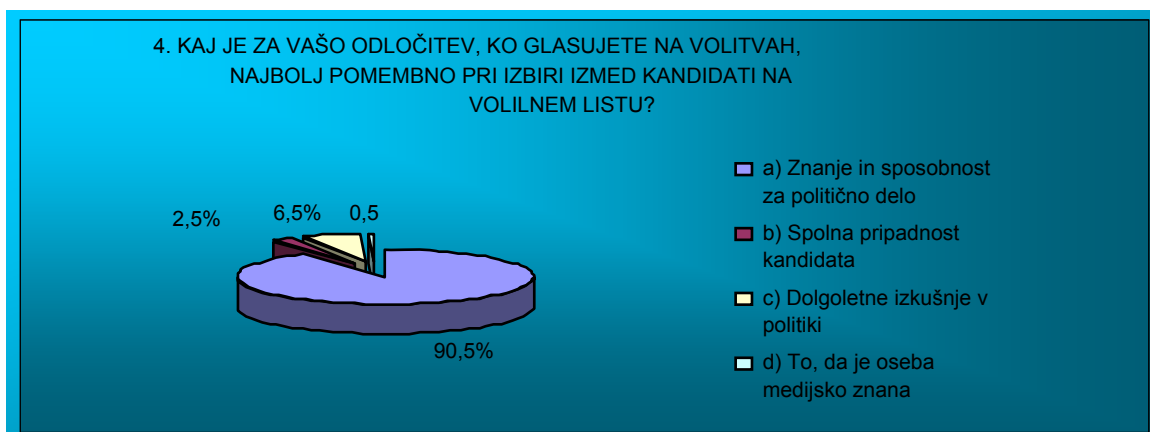

Graf 2: ocena pomembnosti volilne pavice za ženski del volivcev

Vodeni k istem cilju, ustvarjanje najboljše organizacije, se volivci na volitvah odločajo za tiste kandidate, za katere verjamejo, da imajo dovolj znanja in sposobnosti za opravljanje del in nalog v organih lokalne samouprave, še posebej v občinskem svetu. Toda raziskave so pokazale, da je tudi pri izvolitvi župana, znanje in strokovnost daleč pred ostalimi dejavniki oziroma značilnostmi kandidata na kandidatni listi. Spolna identiteta (če se jo sploh lahko vedno določi) nima praktično nobenega pomena pri izbiri kandidatov v organe lokalne samouprave (glej tabelo 2 in graf 3).

Tabela 2: razvrstitev značilnosti ustvarjalne organizacije

2. Kaj je za vašo odločitev, ko glasujete na volitvah najbolj pomembno pri izbiri izmed kandidati na volilnem listu?	Moški		Ženske		Skupaj
	Število	Procent	Število	Procent	
a) Znanje in sposobnost za politično delo	332	88 %	394	93 %	90,5 %
b) Spolna pripadnost kandidata	16	4 %	2	1 %	2,5 %
c) Dolgoletne izkušnje v politiki	26	7 %	28	6 %	6,5 %
d) To, da je oseba medijsko znana	2	1 %	0	0 %	0,5 %
SKUPAJ	376	100 %	424	100 %	100%

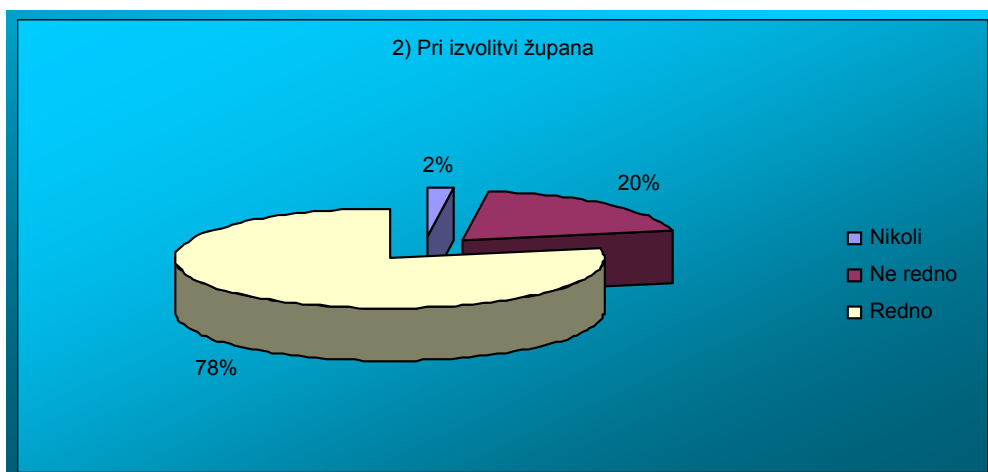
Graf 3: grafični prikaz razvrstitve značilnosti ustvarjalne organizacije

Znanje in sposobnost za opravljanje javnih funkcij je za ženski del volilnega telesa bolj pomemben (93 %) kot pa za moški del volivcev (88 %). Čeprav je spolna pripadnost kandidata za volivce popolnoma nepomembna, je vseeno med ženskami in moškimi določena razlika v pogledih. Ženske so manj dovzetne (1 %) do spolne pripadnosti v primerjavi z moškimi (4 %), ko gre za kvaliteto opravljanja javne funkcije v lokalni skupnosti. Glede izkušenj kot dejavnika za izvolitev v organe lokalne skupnosti, med moškim in ženskim delom volilnega telesa ni nobene razlike. Ali je oseba medijsko znana ali ne, našem volilnem telesu pri odločanju na volitvah sploh ni pomembno. Pri oblikovanju hipotez smo si oblikovale predpostavko, da se naši volivci na volitvah, ko uresničujejo svojo aktivno volilno pravico, najraje odločajo za medijsko znane osebe. Izkazalo se je, da nismo imele prav, torej se ta hipoteza ni potrdila.

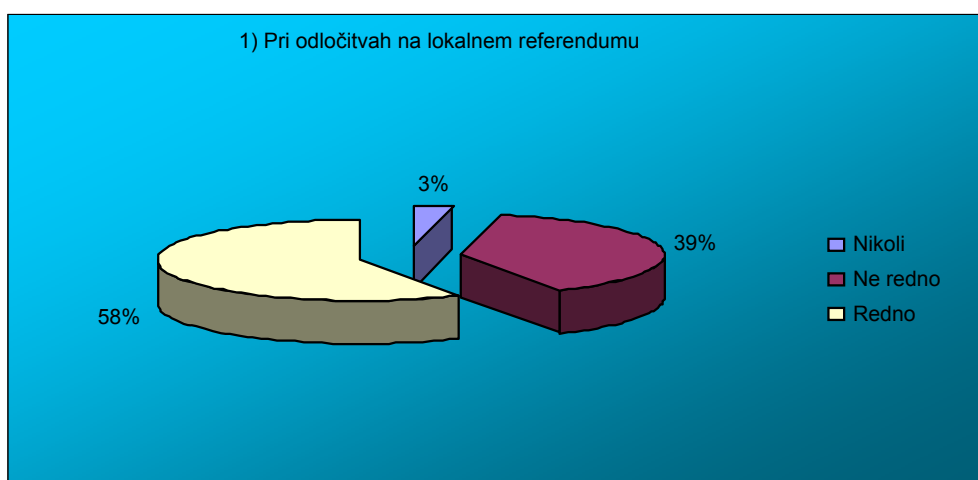
Tabela 3: Udeležba na volitvah

Kako redno ste se udeleževali volilnih opravil?	Nikoli		Ne redno		Redno	
1) Pri odločitvah na lokalnem referendumu	102	37%	108	39%	68	24%
2) Pri izvolitvi župana	30	11%	96	35%	154	54%
3) Pri izvolitvi člana občinskega sveta	80	29%	102	37%	88	34%
4) Pri odločanju na občnem svetu	124	45%	106	38%	46	17%
5) Pri vlaganju peticije (zahteve, predloge) županu	144	52%	98	35%	38	13%

Želele smo ugotoviti, kako se volivci in volivke redno udeležujejo volilnih opravil. Rezultati raziskave kažejo, kako so se volivci najbolj redno udeleževali županskih volitev (*glej tabelo 3 in graf 4*), članov občinskega sveta in še na to drugih volilnih opravil. To je na nek način razumljivo, glede na to, da so dogajanja v lokalni skupnosti za volivce tista, ki se jih najbolj tičejo. Presenečene smo, da izjemno malo število volivcev hodi redno na referendume (24 %). Referendum je namreč tista oblika odločanja, ki omogoča, da se volivci neposredno izrečejo o konkretnem vprašanju.

Graf 4

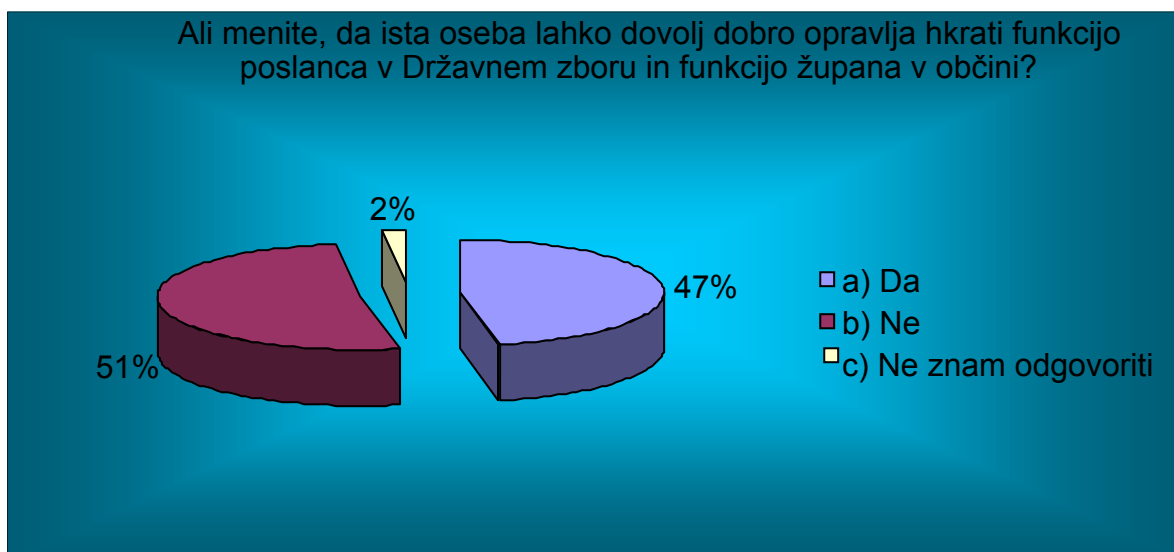
Graf 5

Po odgovorih vprašanih lahko vidimo, da je funkcija župana za volivce najpomembnejša na področju lokalne samouprave.

Tabela 4: O podvajanju javnih funkcij

Ali ista oseba lahko opravlja funkciji poslanca in župana dovolj dobro?	Moški		Ženske	
	Število	Procent	Število	Procent
a) Da	174	46 %	176	41 %
b) Ne	182	49 %	228	54 %
c) Ne znam odgovoriti	20	5 %	20	5 %
SKUPAJ	376	100 %	424	100 %

Čeprav to vprašanje ni tesno povezano z vlogo spola pri oblikovanju organov lokalne samouprave, smo vseeno želele vedeti, ali morda obremenjenost župana negativno vpliva na kvaliteto odločanja v lokalni skupnosti. Volivci so prepričani, da župan ne more dovolj kvalitetno opravljati obe javni funkciji (glej tabelo 4 in graf 6). Ženski del (54 %) volilnega telesa bolj objektivno gleda na podvajanje funkcij, medtem pa so moški (49 %) v večji meri tolerantni do dvojnih funkcij. Funkcija poslanca je sama po sebi izredno zahtevna, zato ne dovoljuje še za ene funkcije in obratno. Toliko bolj je čudno, da se v naših razmerah še vedno vztraja na združevanju funkcij poslanca in župana.

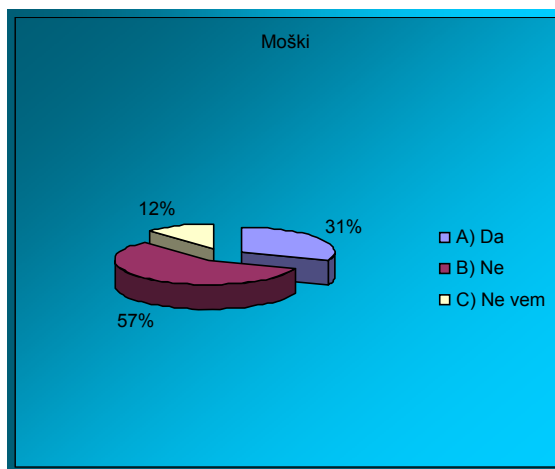
Graf 6

Tabela 5: O spolnem ravnovesju v politiki

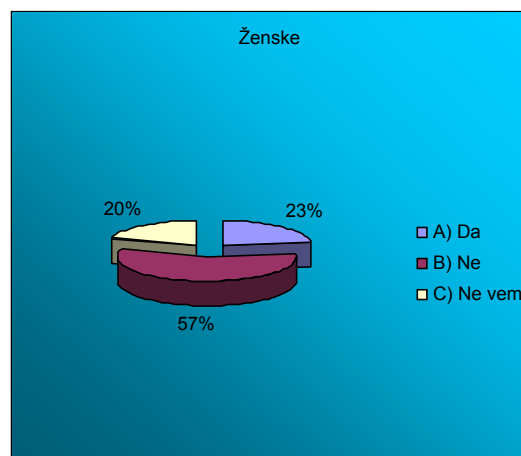
	Moški		Ženske	
A) Da	118	31 %	98	23 %
B) Ne	214	57 %	240	57 %
C) Ne vem	44	12 %	86	20 %
SKUPAJ	376	100 %	424	100 %

Ali menite, da brez spolnega ravnovesja v politiki ni enakopravnosti med spoloma?

Volivci so prepričani, da ravnovesje v politiki, ki se ga s silo zakona zagotavlja, nima nobene zveze z enakopravnostjo med spoloma v družbenem življenju ljudi. Pri tem stališču so ženske (57 %) in moški (57 %) popolnoma enakega mnenja. Enakopravnost spolov je podana v celotni strukturi našega pravnega reda. Podana je tako, da se s predpisi prepoveduje vsakršna oblika diskriminacije in zagotavljanje vseh pravic vsem.

Graf 7

Graf 8

Spolno ravnovesje v politiki kot pogoj za splošno enakopravnost med spoloma je popolnoma in po nepotrebnem izmišljena kategorija. Politične pravice, ki jih zagotavlja ustava, pripadajo enako obema spoloma oziroma človeku in ne spolu. Ali se nekdo želi posluževati teh pravic, je stvar njegove volje in uresničevanje njegove ustavne pravice do svobode izbire, kako bo uresničeval svojo vlogo homo politicusa.

Tabela 6: Zagotavljanje spolnega ravnovesja z zakonom

<i>Ali lahko z zakonsko prisilo zagotovimo spolno ravnovesje v politiki?</i>	Moški		Ženske		Skupaj
a) Da, kajti edino sila zakona zagotovi dejansko ravnovesje spolov v politiki	53	14 %	52	12 %	13 %
b) Ne, kajti za vključevanje v politiko je odločilna volja človeka, ki se želi ukvarjati s politiko, ne pa prisila	266	71 %	288	68 %	69,5 %
c) Ne razumem, zakaj je tako potrebno to ravnovesje spolov samo v politiki	57	15 %	84	20 %	17,5 %
SKUPAJ	376	100 %	424	100 %	100%

Naše volilno telo podpira načelo svobodne izbire poklica (glej tabelo 6 in spodnji graf 9) in svobodnega odločanja o načinih organizacije lastnega življenja. Tako 69,5 odstotkov volivcev meni, da ni mogoče z zakonsko prisilo zagotavljati spolnega ravnovesja v politiki. Za vključevanje v politiko je po mnenju naših volivcev in volivk odločilna volja človeka, ki se po svojih afinitetah in sposobnosti vidi v tem poklicu. V tej raziskavi je bilo zanimivo to, da ni videti velikih razlik med odzivi žensk in moških.

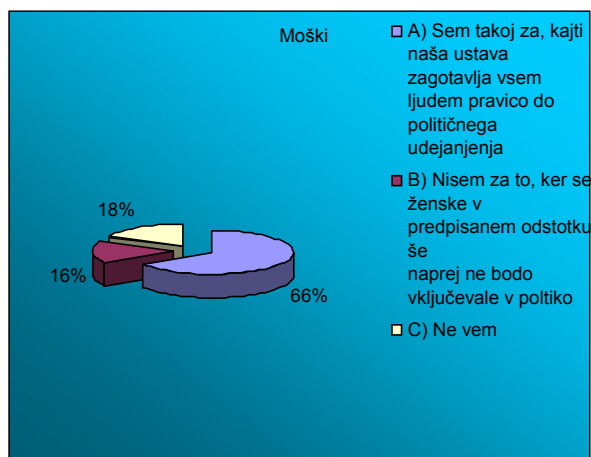

Graf 9

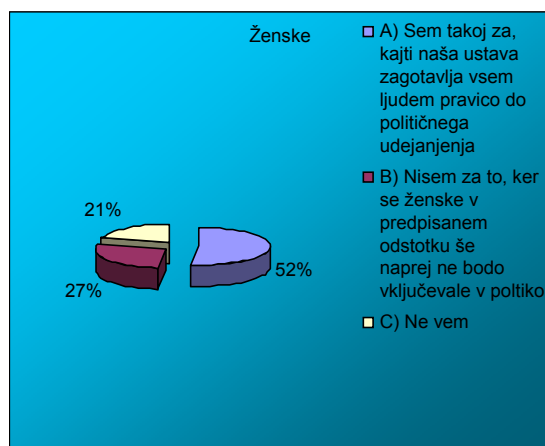
Tabela 7: Mnenje volivcev o spolnih kvotah v zakonu

<i>Ali ste za to, da se iz zakona umakne obvezna spolna kvota za kandidatne liste?</i>	Moški		Ženske		Skupaj
a) Sem takoj za, kajti naša ustava zagotavlja vsem ljudem pravico do političnega udejanjenja	248	66 %	222	52 %	59,0 %
b) Nisem za to, ker se ženske v predpisanem odstotku še naprej ne bodo vključevale v politiko	62	16 %	114	27 %	16,5 %
c) Ne vem	66	18 %	88	21 %	19,5 %
SKUPAJ	376	100 %	424	100 %	100%

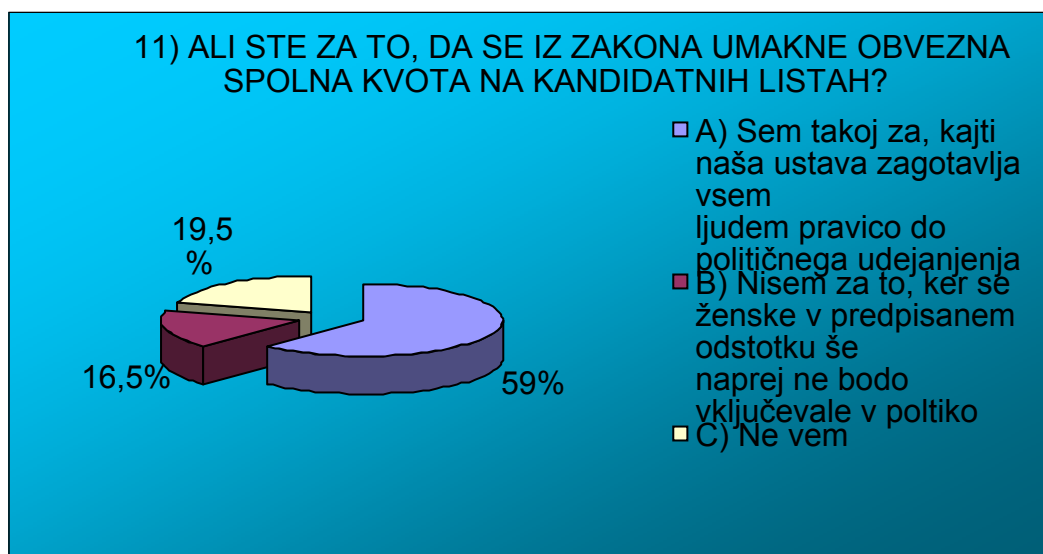
Če pogledamo rezultate (glej tabelo 7 in grafa 10 in 11) pri tem anketnem vprašanju vidimo, da so volivci za to, da se povsod iz volilne zakonodaje umaknejo določbe o spolnih kvotah (59,0 odstotkov). Zanimivo je, da so za takšno rešitev popolnoma prepričani moški (66,0 odstotkov), medtem ko so mnjenja med ženskim delom volilnega telesa o tem deljena. Samo 52,0 odstotkov vprašanih je mnenja, da je potrebno spolne kvote iz zakona črtati.

Graf 10

Graf 11

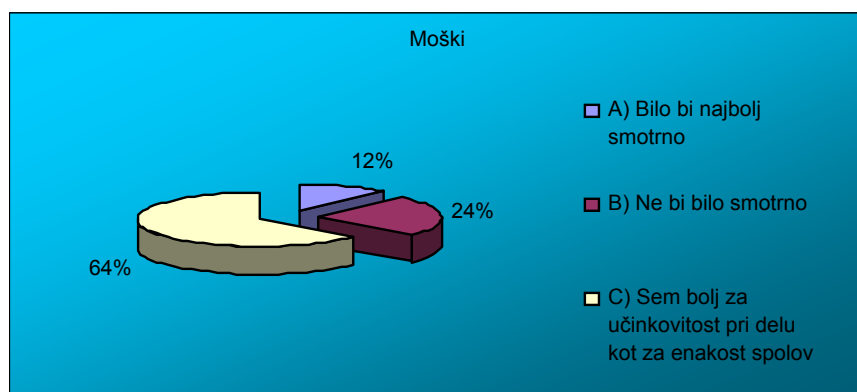
Graf 12

Naslednje naše vprašanje se je nanašalo na odnos volivcev do feminizacije učiteljskega poklica. Dobile smo naslednje rezultate.

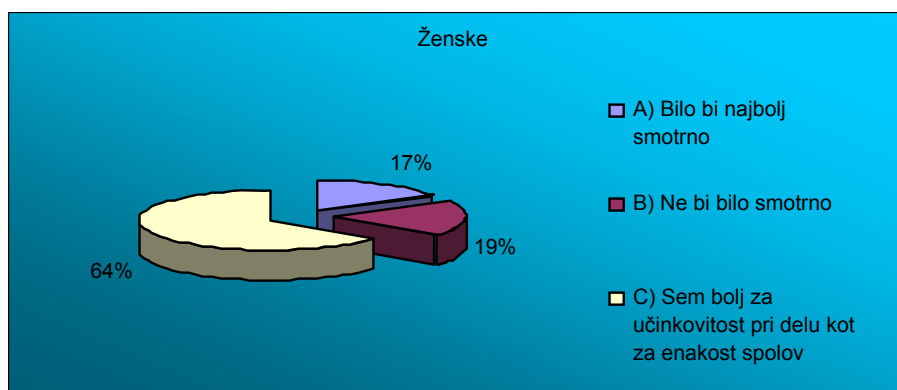
Tabela 8 : Spolna kvota v vzgoji in izobraževanju

Ali bi bilo smotno, da se v vzgoji in izobraževanju predpišejo spolne kvote?	Moški		Ženske	
	A) Bilo bi najbolj smotno	44	12 %	72
B) Ne bi bilo smotno	92	24 %	80	19 %
C) Sem bolj za učinkovitost pri delu kot za enakost spolov	240	64 %	272	64 %
SKUPAJ	376	100 %	424	100 %

Moški in ženske, so prepričani, da tudi v vzgoji in izobraževanju ni potrebno predpisovati obveznih spolnih kvot, čeprav je to družbeno področje precej feminizirano. Zanimivo, da se o problemih vzgoje in izobraževanja vse pogosteje kritično govori, nikoli pa ni obravnavan aspekt feminizacije.

Graf 13

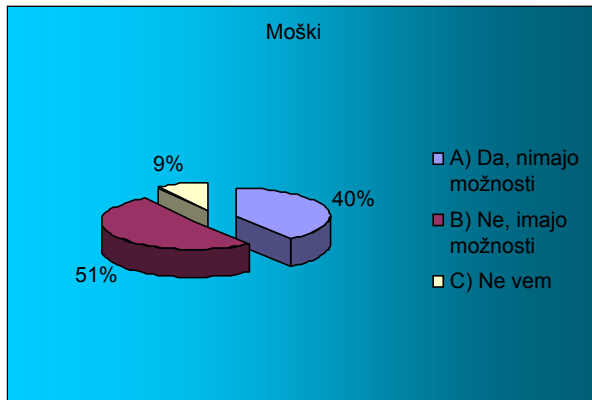

Graf 14

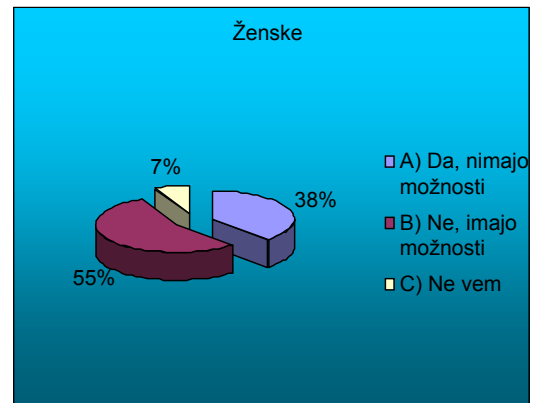
Tabela 9: Možnosti žensk v politiki

Ali menite, da ženske danes nimajo enakih možnosti, da bi se uveljavile v politiki nasploh?	Moški		Ženske		Skupaj
a) Da, nimajo možnosti	152	40 %	162	38 %	39 %
b) Ne, imajo možnosti	190	51 %	234	55 %	53 %
c) Ne vem	34	9 %	28	7 %	8 %
SKUPAJ	376	100 %	424	100 %	100%

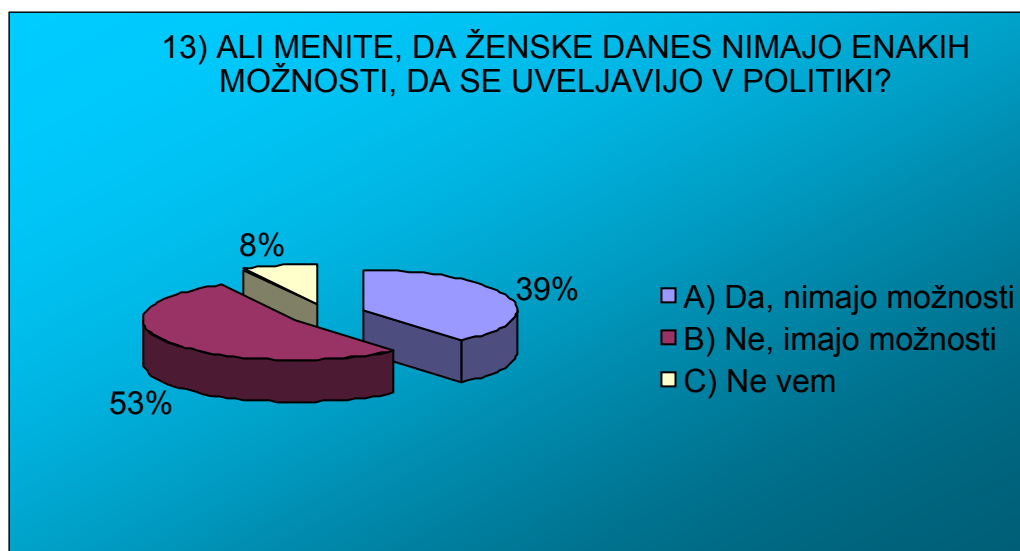
Sodeč po večinskem mnenju volivcev in volivk pri tem anketnem vprašanju kaže, da imajo ženske vse potrebne pogoje za enakopravno udejstvovanje v politiki tako kot njihovi moški kolegi. Vseeno je visok odstotek (39,0 odstotkov) tistih, ki menijo, da ženske nimajo enakih možnosti za aktivno vključevanje v politiko. Na takšno prepričanje ima velik vpliv nerealna refleksija dejanskega stanja v družbi in nepoznavanje normativno pravne ureditve volitev kot najpomembnejšega političnega dejanja vsakega človeka. Raziskava potrjuje že znano dejstvo, da spolna sestava organov lokalne samouprave nima nobene zveze s spolno strukturo le-teh. Volivce zanima predvsem sposobnost ljudi v organih samouprave in njihova pripravljenost, da delajo v korist javnega dobra oziroma v dobro vseh.

Graf 15

Graf 16

Graf 17

3.2.2 Ovrednotenje hipotez

1. *Je večina občanov v lokalni skupnosti mnenja, da spol ni pomemben dejavnik za opravljanje politične funkcije?*

Hipoteza, spol ni pomemben dejavnik za opravljanje javne oblastne funkcije, se je potrdila. Samo približno 2 odstotka vseh volilnih upravičencev verjame, da je spol pomemben za opravljanje politične funkcije.

2. *Se volivci se na volitvah najpogosteje odločajo za tiste kandidate na volilnih listah, ki so medijsko znani?*

Ta naša domneva se ni potrdila. Ljudje sploh ne volijo po tem kdo je koliko medijsko izpostavljen, ampak po tem, kdo je po njihovem mnenju dovolj strokovno pripravljen za to delo. Teh je bilo 94 odstotkov.

3. *Zakonsko prisilo v obliki spolnih kvot ni mogoče zagotoviti spolnega ravnovesja v politiki.*

Tudi ta hipoteza se je potrdila.

4. *Volivci so zato, da se iz zakona o volitvah umakne obvezna spolna kvota za kandidatne liste?*

Več kot prepričljiva polovica vseh vprašanih, torej 58 odstotkov meni, da je potrebno spolne kvote takoj umakniti iz zakona. Ta hipoteza se je potrdila.

5. *Ženske danes nimajo enakih možnosti kot moški, da bi se uveljavile v politiki.*

Po večinskem mnenju naših volivcev in zlasti volivk imajo ženske danes vse možnosti izsiliti popolno uveljavitev v politiki. Gre samo za stvar volje, ki se je ne da ukazati z nobenim zakonom, vsaj tako menijo naši volivci.

4 ZAKJLUČEK

Output delovanja sistema lokalne oblasti je predvsem zagotavljanje političnega proizvoda¹⁷, katerega kvaliteta je odvisna od učinkov in kvalitete participacije v vseh fazah konstituiranja organov lokalne skupnosti. Kot kvaliteta participacije, po mnenju volivcev, zagotovo ni sorazmerno spolno porazdeljeno volilno telo, ampak predvsem znanje in sposobnosti za politično delo. Sposobnost za opravljanje katerega koli dela in tudi dela v politiki je odvisna od svobode izbire dela. Novačenje spolov na kandidatnih listih zaradi zagotavljanja z zakonom predpisane forme ni svoboda izbire dela.

Sodeč po učinkih spremenjene zakonodaje oziroma obveznega določanja spolnih kvot na kandidatnih listah pasivna volilna pravica ni več svobodna in enaka z aktivno volilno pravico. Ali drugače, če je volilna pravica res samo pravica, potem je nesprejemljivo, da to načelo velja samo za aktivno, ne pa tudi za pasivno volilno pravico. Po našem mnenju je omejevanje dostopa na kandidatno listo s spolnim cenzusom z vidika že znanih načel demokracije, nepotrebno dejanje. Naša pozitivna zakonodaja, ustavne in zakonske določbe, nikjer ne dovoljujejo kakršno koli diskriminacijo ali neenakih možnosti, zato pa povsod jasno prepovedujejo neenakopravnost. Mnenja smo, da je uvajanje spolnih kvot, čeprav je to tudi zahteva Evropske unije, na nek način nezaupanje v ustavne določbe in nepotrebno pogojevanje organizacije in izvajanja volitev, kajti tudi brez tega dodatnega pogoja, volitev se udeležuje vedno manj volivcev. Ravno tako, nismo pripravljeni verjeti, da je nekaj prav samo zato ker to zahteva Evropska unija, ali pa nekdo drug.

V vsakem primeru naj 44. člen ustave ostane nespremenjen, 14. člen pa naj bo dostojno spoštovan. Nasilno določanje spolnih kontingentov v politiki je brez dvoma posilstvo zakonov evolucije in destrukcija v strukturi socialnih mehanizmov samoregulacije. Izsiljevanje spolnih kvot v strukturiranju organov oblasti pomeni uresničevanje principa negativne selekcije in prepoved svobodne izbire. Morda je zahteva po spolni kvoti še poseben primer uveljavitve pozitivne diskriminacije in nasprotovanje vsebini 14. člena Ustave Republike Slovenije. Ta člen prepoveduje *vsako obliko diskriminacije*. Po našem mnenju spolni ključ, zaklepa delovanje demokratičnega principa, možnosti svobode izbire, konkurenco stroke in sposobnosti. Ali res obstajajo ljudje, ki verjamejo, da ženske na volitvah raje podprejo moškega kandidata samo zato, ker je moški. Ne! Ženska s takšnim ravnanjem, vodi neko svojo politiko. Zakaj jim tega ne pustimo in vsiljujemo, česar same nočejo. Tako so pokazali rezultati raziskave.

Stopnja politične subjektivitete posameznika, je premosorazmerna s stopnjo zagotavljanja ciljev organizacije. Naši volivci se zavedajo pomena političnih pravic. Še posebej se zavedajo volilne pravice kot izjemnega participativnega argumenta, medtem pa se vseh teh z ustavo zagotovljenih pravic poslužujejo le polovično. Okostenelost volilnega sistema je pripeljala do volilne apatije, ki je v raziskavah bila zaznana. Raziskava je pokazala, da spremembe, ki se uvajajo kot na primer predpisovanje obvezne spolne kvote, volivci ne podpirajo. Podpirajo nekatere druge novosti predvsem preferenčne volilne glasove, pravilno izbiro volilnega sistema, nevtralno volilno geometrijo, selektivno uporabo pluralnega votuma. Te spremembe pa prispevajo ustvarjalni organizaciji lokalne oblasti.

¹⁷ Gre za zagotavljanje z ustavo in mednarodnimi predpisi zavarovanih temeljnih človekovih pravic in svoboščin. V ta vrstni pojem sodijo predvsem osebne, politične, socialne, ekonomske in kulturne pravice in vrednote, katerih kvaliteta zagotavljanja je odvisna tudi od stopnje politične subjektivitete posameznika.

5 LITERATURA

1. Bučar, F. 1971. Vprašanje sodobne organizacije, ČZ UL SRS, Ljubljana.
2. Brezovšek, M. 1995. Teorija in praksa, FDV, Let. 32. št. 3 – 4. str. 202 Ljubljana
3. Bugarič, Bojan. 1993. Volilna geometrija, Pravna praksa št. 270.
4. Grad, F. 1998. Lokalna demokracija, ČZ UL RS, Ljubljana.
5. Grad, F. 1996. Volitve in volilni sistem, UL RS. Ljubljana
6. DRŽAVNA ureditev Slovenije. 1999. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
7. Kaučič, I., Grad, F. 2000: Ustavna ureditev Slovenije, GV, Ljubljana.
8. Perko - Šeparović, I. 1975. Teorija organizacije, Zagreb: Šolska knjiga
9. Toplak, J. 2000. Volilni sistem in oblikovanje volilnih enot, Ljubljana: Libra
10. Tadić, Lj. 1993. Enciklopedija političke kulture, Beograd: SA.
11. Šmidovnik, J. 1995. Lokalna samouprava, Ljubljana: Cankarjeva založba
12. Vila., A. 1994. Organizacija in organiziranje. Kranj: Moderna organizacija.
13. Virant, G.. 1996. Demokracija in enakost volilne pravice, V pravni praksi. št. 10.
14. [www.http:// dz-rs-si](http://dz-rs-si) [Citirano: 16.2.2007; 12:30 uri]
15. [www.http://rvk.si](http://rvk.si) [Citirano: 16.2.2007; 12:45 uri]

Pravni predpisi

16. USTAVA Republike Slovenije, Uradni list RS št. 33/91, št. 42/97, št. 66/00 št. 24/03 in 69/04.
17. ZAKON o lokalni samoupravi (ZLS), Uradni list RS, št. 72-2629/1993 z vsemi spremembami, vključujoč zadnjo v Uradnem listu RS, št. 72-3216/2005.
18. ZAKON o lokalnih volitvah, Številka Poročevalca: 004-01/93-9/48 Ljubljana, 10. februar 2006

6 ANKETNI VPRAŠALNIK

POSLOVNO-KONIERCIALNA ŠOLA CELJE

ANKETNI VPRAŠALNIK

pri raziskovalni nalogi

LOKALNA SAMOUPRAVA IN SPOLNI KLJUČ

Raziskovalke:

- Teja Urbanija
- Janja Horvat
- Pia Zbičajnik

Mentor:

dr. Božidar Veljković, prof.

C E L J E - 2006

Spoštovani,

vnaprej se Vam zahvaljujemo za pomoč, pri sodelovanju v naši anketi.

Raziskovalci, s svojim mentorjem!

- *Najprej napišite nekaj osebnih podatkov, ki bodo tako kot vaši odgovori v množici drugih odgovorov popolnoma anonimni, a so za naše delo kot taki zelo pomembni.*

- *Spol: (Obkrožite) Ž M*
- *Starost: (Obkrožite) do 40 nad 40*
- *Izobrazba: (Obkrožite) do vključno višja visoka in več*

1. Kako pomembna je (po vaši oceni) volilna pravica za vaše vključevanje v lokalno družbeno življenje ? (Obkrožite eno možno izbiro).

a) Nepomembna

b) Pomembna

c) Zelo pomembna

2. Pri katerih odločitvah je volilna pravica, po vašem mnenju, najbolj smiselna in učinkovita? Z obkroževanjem ene ocene v vrstici ocenite, vsako od volilnih dejanj po pomembnosti z oceno od 1 do 5; pri tem naj bo ocena 5 najvišja ocena smiselnosti in učinkovitosti volilne pravice.

	<i>Vrsta volilnega opravila</i>	<i>Ocena učinka volilne pravice</i>				
1	Pri odločanju na lokalnem referendumu	1	2	3	4	5
2	Pri izvolitvi župana	1	2	3	4	5
3	Pri izvolitvi člana občinskega sveta	1		3	4	5
4	Pri odločanju na občnem svetu	1	2	3	4	5
5	Pri vlaganju peticije (zahteve, predloge) županu	1	2	3	4	5

3. Kako redno ste se udeleževali naslednjih volilnih opravil? Pri vsakem opravilu izberite eno od treh ponujenih možnosti in jo označite z znakom X kot svojo oceno.

	<i>Vrsta volilnega opravila</i>	Nikoli	Ne redno	Redno
1	Pri odločanju na lokalnem referendumu			
2	Pri izvolitvi župana			
3	pri izvolitvi člana občinskega sveta			
4	pri odločanju na občnem svetu			
5	Pri vlaganju peticije (zahteve, predloge) županu			

4. Kaj je za vašo odločitev, ko glasujete na volitvah, najbolj pomembno pri izbiri izmed kandidati na volilnem listu? (Obkrožite en odgovor).

- a) znanje in sposobnost za politično delo;
- b) spolna pripadnost kandidata;
- c) dolgoletne izkušnje v politiki;
- d) to, da je oseba medijsko znana.

5. Ali menite, da ista oseba lahko dovolj dobro opravlja hkrati funkcijo poslanca v Državnem zboru in funkcijo župana v občini? (Obkrožite eno ponujeno rešitev).

- a) Da.
- b) Ne.
- c) Ne znam odgovoriti.

6. Predpostavka. Na vseh političnih funkcijah mora biti enako število žensk in moških, če ne, bo stanje v družbi slabo. (Z obkroževanjem enega izmed ponujenih odgovorov, izberite tistega, ki je najbolj blizu vašem mnenju).

- a) Spolna sestava političnih organov nima nobene zveze z njihovo učinkovitostjo.
- b) Spolna sestava političnih organov je najpomembnejši dejavnik učinkovitosti politike.
- c) Zaradi enakosti spolov je treba spregledati tudi sposobnosti in pripravljenost ljudi, da se ukvarjajo s politikom.
- d) Sem bolj za učinkovitost pri delu kot za enakost spolov.

7. Katero izmed značilnosti kandidata za politično funkcijo v občini najbolj cenite. (Z obkroževanjem enega izmed ponujenih odgovorov, izberite tistega, ki je najbolj blizu vašem mnenju).

	<i>Predložene značilnosti kandidata na volitvah, kijih najbolj cenite</i>	<i>Ocena</i>		
		<i>1</i>	<i>5</i>	<i>10</i>
<i>1</i>	Politično udejstvovanje v širšem in ožjem okolju.			
<i>2</i>	Sposobnosti, ki temeljijo na znanju in strokovnosti.			
<i>3</i>	Predvsem to, katerega spola je kandidat.			
<i>4</i>	Odvisno od politične opcije, ki jo kandidat zastopa.			
<i>5</i>	Dodajte sami:			

8. Volilna zakonodaja zahteva, da na kandidatnih listah na volitvah noben spol ne srne biti zastopan z manj kot 40 odstotki. Liste kandidatov, ki nišo skladne s tem pogojem, so neveljavne.Ocenite vsako od ponujenih mnenj z oceno 1 (se ne strinjam) ali 5 (delno se strinjam) ali 10 (popolnoma se strinjam) tako, da jo vpišete v pripadajoči okvirček tabele.

	<i>Predloženo mnenje</i>	<i>Ocena mnenja</i>		
		<i>1</i>	<i>5</i>	<i>10</i>
<i>1</i>	To je pravilna rešitev, ki zagotavlja enako udeležbo obeh spolov			
<i>2</i>	To je nepošteno vsiljevanje prednosti spola pred znanjem in			
<i>3</i>	To je pravilna rešitev, ki preprečuje nadvlado moških v politiki			
<i>4</i>	To je nasprotje demokracije, ker preprečuje svobodo izbire med najboljšimi ne glede na njihov spol.			

9. Ali verjamete, da se z zakonsko prisilo lahko v politiki zagotovi spolno ravnovesje? (Z obkroževanjem, izberite en odgovor).

- a) Da, kajti edino sila zakona zagotovi dejansko ravnovesje spolov v politiki.**
- b) Ne, kajti za vključevanje v politiko je odločilna volja človeka, ki se želi ukvarjati s politiko, pa ne prisila.**
- c) Ne razumem, zakaj je tako potrebno to ravnovesje spolov samo v politiki.**

10. Ali menite, da brez spolnega ravnovesja v politiki, ni enakopravnosti med spoloma? (Z obkroževanjem, izberite en odgovor).

- a) da**
- b) ne**
- c) ne vem**

11. Ali ste za to, da se iz zakona umakne obvezna spolna kvota na kandidatnih lista? (Z obkroževanjem, izberite en odgovor).

- a) Sem takoj za, kajti naša ustava zagotavlja vsem ljudem pravico do političnega udejanjenja.**
- b) Nisem za to, ker se ženske v predpisanem odstotku še naprej ne bodo vključevale v politiko.**
- c) Ne vem.**

12. Vzgoja in izobraževanje je enako družbeno pomembno področje kot je politika. Ali bi bilo smotrno, da tudi tam z zakonom predpišemo obvezne spolne kvote? (Z obkroževanjem, izberite en odgovor).

- a) Bilo bi najbolj pošteno.**
- b) Ne bi bilo smotrno.**
- c) Sem bolj za učinkovitost pri delu kot za enakost spolov.**

13. Ali menite, da ženske danes nimajo enakih možnosti, da se uveljavijo v politiki? (Z obkroževanjem, izberite en odgovor).

- a) Da, nimajo možnosti**
- b) Ne, imajo možnosti**
- c) Ne vem.**